

EDUSKUNNAN  
PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Helsingissä

16 päivänä marraskuuta 1993

Lausunto n:o 25

*Sivistysvaliokunnalle*

Eduskunta on lähettäessään 22 päivänä loka-kuuta 1993 hallituksen esityksen n:o 226 opintotukilainsäädännön uudistamisesta sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa sivistysvaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina nuorempi hallitussihteeri Antti Vuorinen opetusministeriöstä, professori Mikael Hidén, professori Antero Jyränki, oikeustieteen lisensiaatti Heikki Karapuu, professori Ilkka Saraviita, apulaisprofessori Martin Scheinin ja professori Kaarlo Tuori.

Käsittelyään asian valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

**Hallituksen esitys**

Esitys sisältää ehdotuksen opintotukilain, joka korvaisi nykyisen opintotukilain, korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta annetun lain ja opintotuen hallinnosta annetun lain.

Korkeakouluopiskelijoiden opintotuki säilyisi suunnilleen nykyistä vastaavana. Muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opintotuki uudistettaisiin korkeakouluopiskelijoiden opintotuen kaltaiseksi.

Esitys liittyy valtion vuoden 1994 talousarvioesitykseen.

Opintotukilaki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä toukokuuta 1994. ETA-sopimukseen liittyvältä osaltaan laki on tarkoitettu tulemaan voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana. Laki asumistukilain 2 ja 15 §:n muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1994.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa todetaan opintorahan lapsikorotuksen poistamisen vähentävän kolmi- ja useampilapsisen opiskelijan opintorahaa 390 markalla kuukaudessa. Per-

heen suora taloudellinen tuki paranee kuitenkin, koska lapsilisät kolmilapsisissa perheissä nousevat vuoden 1994 alusta 830 markkaa kuukaudessa ja useampilapsisissa perheissä tätäkin enemmän. Etuuksien näin parantuessa hallitus katsoo, että uudistus ei heikennä toimeentulon lakisääteistä perusturvaa eikä opintotukilakiehdotusta siksi voida jättää lepäämään valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n 7 momentin nojalla. Asian tulkinnanvaraisuuden vuoksi hallitus on kuitenkin pitänyt suotavana, että asiasta pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto.

**Valiokunnan kannanotot**

Voimassa olevan opintotukilain ja korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta annetun lain mukainen opintoraha on valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n 7 momentin kannalta merkityksellinen perusturvaetus (ks. HE 234/1991 vp ja siitä annettu PeVM 7/1992 vp).

Korkeakouluopiskelijoiden opintoraha säilyy esityksen mukaan nykyisellään.

Muiden opiskelijoiden opintoraha on voimassa olevassa laissa vahvistettu eri opiskelijaryhmiä koskevin vähimmäismäärinä. Niitä on korotettu valtion talousarvioon perustuen valtioneuvoston päätöksellä. Toimeentulon lakisääteeseen perusturvaan valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n 7 momentin tarkoittamassa merkityksessä kuuluvat etuuden laintasoiset vähimmäismäärät. Lakiehdotuksen 11 §:n mukaan määräytyvä opintoraha on kaikissa tapauksissa näitä nykyisiä vähimmäismääriä suurempi. Tältä kannalta arvioituna lakiehdotusta ei voida jättää lepäämään.

Uudistus johtaa vähäisiin muutoksiin opintorahan saamisedellytyksissä. Muutoksissa on valiokunnan mielestä kysymys tämäntapaiseen kokonaisuudistukseen luonnollisesti kuuluvasta, muun muassa yhteensovitusluonteisesta, lain soveltamista täsmentävästä ja muutoinkin tek-

nisluonteisesta sääntelystä, joka ei vaikuta lakiehdotuksen lepäämäänjättämismahdollisuuteen.

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta esittää kunnioittavasti,

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Niinistö, varapuheenjohtaja Alho sekä jäsenet Jääteenmäki,

*että lakiehdotukset voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä ja että niitä ei mainitun pykälän 7 momentin säännökset huomioon ottaen voida jättää lepäämään.*

Kaarilahti, Koskinen, Laine, J. Leppänen, Moilanen, Nikula, Varpasuo, Vistbacka, Vuoristo, Vähänäkki ja Väistö.

### Eriävä mielipide

Valiokunnan enemmistön mielestä hallituksen esitys opintotukilainsäädännön uudistamisesta voitaisiin käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä ilman lepäämäänjättämissuojaa. Nähdäkseni 1. lakiehdotus voidaan jättää lepäämään seuraavilla perusteilla.

Asiantuntija-arvioon viitaten voidaan todeta, että opintotuki kuuluu niihin perusturvaetuuksiin, joiden nykyinen taso jää selvästi alle täyden kansaneläkkeen (ns. materiaalin kriteeri), jonka perusteella valiokunta on myös arvioinut esitysten lepäämäänjättämissuojaa. Nähdäkseni tällaisissa tapauksissa vähäisenäkin pidettävän heikennyksen säätäminen perustelee esityksen hyväksymistä lepäämäänjättämismahdollisuuden puitteissa. Edelleen on syytä muistaa, että perustuslakivaliokunta ei ota kantaa siihen, tulisiko lakiesitys todella hyväksyä lepäämään, vaan pelkästään siihen, millaisilla edellytyksillä lakiesitys olisi mahdollista äänestää lepäämään.

Lapsikorotuksen poistaminen kolmi- tai useampilapsisten, muussa kuin korkeakoulussa opiskelevien opiskelijoiden osalta merkitsee 390 markan (kuukaudessa) suuruisen etuuden menetystä.

Myös etuuden saamisedellytysten tiukentaminen voi muodostaa perusteen lain säätämisyjärjestyksen valinnassa ja saattaa esityksen lepää-

määnjättämissuojan piiriin. Nyt tehty esitys mahdollistaa, että asetuksella voidaan määritellä, milloin opintojen harjoittaminen katsotaan päätoimiseksi ja opinnoissa edistyminen riittäväksi. Tämä saattaa merkitä tulevan asetuksen sisällöstä riippuen, että nykyisin opintotukeen oikeutetut — sinänsä ”säännöllisiä” opintoja suorittavat — katsottaisiinkin vastaisuudessa sellaisiksi, etteivät he harjoita opintojaan ”päätoimisesti” ilman laissa asetuksen laatijalle esitettyjä rajauksia.

Vastaavasti voidaan todeta asiantuntijalausuntoon viitaten, että saamisedellytysten kiristämistä merkitsee myöskin se, että toista tutkintoa suorittavien oikeutta (kun ensimmäinen tutkinto on valmis) opintotukeen rajoitetaan esityksellä.

Kun arvioin näitä perusteita kokonaisuutena, päädyn siihen, että lakiesitys tulee voida äänestää lepäämään, vaikka siihen sisältyy myös etuuksien korotuksia.

Edellä olevan perusteella katson, että valiokunnan olisi tullut lausuntonaan esittää,

*että lakiehdotukset voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n mukaisessa järjestyksessä ja että 1. lakiehdotus mainitun pykälän 7 momentin säännökset huomioon ottaen voidaan jättää lepäämään.*

Helsingissä 16 päivänä marraskuuta 1993

Ensio Laine